

Borut Florjančič je na čelo Zadrugne zveze Slovenije prišel leta 2020 in s tem prekinil več kot dvajsetletno vladavino Petra Vriška, med katero se je na združnem sistemu nabralo več madežev. Florjančič, ki je pred tem uspešno vodil Kmečko zadrugo Sevnica, je obljubil bolj zdrave temelje zadrugništva, zaščito in oplemenitenje zadrugne premoženja, ureditev procesov, modernizacijo in rast v delovanju zveze ter pomoč zadrugam pri posodobitvi poslovanja. V središču pa ostaja skrb za kmeta.

MAJA PRIJATELI VIDEMŠEK

Kako sta epidemija covid-19 in vojna v Ukrajini vplivali na zadrugne?

Obe krizi sta prinesli zavedanje, kako pomembna je hrana in da odprti evropski trgi niso vedno zagotovilo, da bo hrana dostopna. Kako smo to izkoristili, je druga stvar. Med epidemijo koronavirusa je, razen prvih 14 dni, vse potekalo po ustaljenih tirnicah. Evropski trgi so bili odprti, k nam je prihajala poceni hrana iz Evrope. Odkupne cene slovenskih kmetijskih pridelkov so se zelo znižale. Najnižje v Evropi so bile cene govejega mesa, zelo nizke so bile tudi odkupne cene vseh drugih kmetijskih pridelkov. Pobrle se niso do pred kratkim.

Vojna v Ukrajini je spet pokazala, da je samopreskrba glavni strateški steber varnosti in neodvisnosti vsake države. Če si prej omenil samopreskrbo, si bil v določenih krogih zasmehovan. Zdaj je to postala resna tema in sprašujemo se, kje bomo hrano pridelovali. V Sloveniji imamo zelo omejene hektare površin za kmetijsko pridelavo, zato bo treba narediti načrte, da na področjih, na katerih nismo samopreskrbni – pri žitu in drugi rastlinski pridelavi ter svinjskem mesu –, to dosežemo.

Ali je to sploh mogoče, glede na to, da je večina kmetijskih zemljišč na območjih z omejenimi dejavniki za kmetijsko pridelavo? Ravnin je malo.

Lahko se izboljšamo in več površin usmerimo v pridelavo žita. Ko se vprašamo, zakaj kmet tega ne naredi, je odgovor, da mu je treba dati pošteno plačilo. Kmet ima eno najdražjih delovnih mest. Veliko mora vložiti, da ima sodoben hlev, zadovoljiv strojni park, urejene trajne nasade ..., hkrati pa je na odprtih trgih, kjer prihajo močni vetrovi konkurence iz Evrope in tretjih držav. Zato [v zadrugni zvezi] se trudimo zgraditi čvrstše odnose v verigi, ki jih je Evropa že vzpostavila. Prizadevamo si, da bi bila znotraj verige določena pravila za razdelitev kolača.

V zadrugne, članice zadrugne zveze, je včlanjenih 13.500 kmetij, skupaj pa je v Sloveniji okoli 68.000 kmetij. Zakaj nimate več članov?

Od 68.000 kmetijskih gospodarstev je po podatkih kmetijskega ministrstva 42 odstotkov takšnih, ki pridelujejo pretežno za trg, 58 odstotkov pa pretežno za lastno oskrbo. Zadrugne, članice zveze, od pridelovalcev za trg odkupijo skoraj 80 odstotkov mleka in govedi, 70 odstotkov grozdja, 40 odstotkov žita, tretjino pšenice, tretjino zelenjave, 20 odstotkov krompirja, odkupujejo tudi sadje, hmelj, bučnice in les.

Članstvo s stališča kmetijske proizvodnje torej vključuje pretežen del tržne kmetijske pridelave družinskih kmetij. Ko govorimo o članstvu, ne moremo govoriti samo o številu članov, ki je pravzaprav veliko, temveč tudi o deležu odkupa kmetijskih pridelkov in preskrbe z vhodnimi surovinami za kmetije, ki sta poleg živilskopredelovalne dejavnosti temeljni dejavnosti zadrug.

V odprtem tržnem sistemu je nesmiselno od nekoga nekaj zahtevati. V zameno mu moramo nekaj ponuditi. V odprtem tržnem sistemu zadruga kmetu zagotavlja odkup, plačilo, prodajo in dostojne cene odkupno ceno. Članstvo, s katerim kmet prevzame tudi odgovornost upravljanja in nadzora nad svojo zadrugo, je prostovoljno in postavljeno na čvrst pogodbeni odnos.

Kmetijsko-gozdarska zbornica in sindikat kmetov že več let opozarjata, da so odkupne cene kmetijskih pridelkov in proizvodov prenizke.

Ni lepo gledati nekemu v denarnico, ampak dejstvo je, da je višje v verigi veliko več zaslužka in s tem denarja za razvoj, kadre, investicije, tržno moč. Na začetku verige pa je tega manj.

Največ prekmernih delavcev je prav na kmetijah, saj odkupne cene kmetijskih pridelkov ne omogočajo dostojnega plačila za opravljeno delo. Na družinskih kmetijah sta mogoče prijaviljena ter zdravstveno in pokojninsko zavarovana eden ali dva člana, pri delu pa pomaga celotna družina. Zagotavljati hrano s prostovoljstvom – tako ne more biti. V verigi moramo določiti pravilno porazdelitev dobička. Kmetova miza ne sme ostati prazna.

Trdimo, da je v okviru evropske zakonodaje možnost, da deležniki sodelujejo tako, da uredijo vpra-

V odprtem tržnem sistemu zadruga kmetu zagotavlja odkup, plačilo, prodajo in dostojnejšo odkupno ceno, pravi Borut Florjančič. FOTOGRAFIJI ČRT PIKSI

Zadrugne smo podeželje

Borut Florjančič Predsednik Zadrugne zveze Slovenije o kondiciji, težavah in načrtih zadrugne sistema

šanja o preračunljivosti vrednosti v verigi, pogodb in modela določanja cene. Država mora določbe evropske zakonodaje ustrezno prenesti v svojo, kar pa se v našem primeru še ni zgodilo.

To bi radi dosegli. Na zadnjem sestanku deležnikov za ureditev odkupnih cen mleka smo se pogovarjali o več stvareh. Ena je bila, da se pogodbeni partnerji začnejo pogajati o popravku odkupnih cen mleka, ker so cene energije, gnojil, škropiv in seme-

V Sloveniji imamo zelo omejene hektare površin za pridelavo, zato bo treba narediti načrte, da na področjih, na katerih nismo samopreskrbni, to dosežemo.

nja poletete v nebo. Ne odstotki, zgodili so se večkratniki zvišanja cen vhodnih surovin. V nasprotnem primeru namreč obstaja nevarnost opuščanja mlečne proizvodnje, kar smo pred desetletjem in več doživeli pri prašičerji. To pa pomeni težave tudi za slovensko živilsko industrijo, ki pri mleku temelji izključno na slovenski surovini.

Druga tema pogovorov je bila, da se vzpostavijo takšna pogodbeno razmerja, ki bodo kmetu jamčila, da se prepozna njegova stiska, ko se cena vhodnih surovin pomembno spremeni. To mora veljati dvosmerno in to je model zdrave verige.

Pri mleku so se razmere zaostri- le, ker smo bili po višini odkupnih cen na predzadnjem mestu v EU. Z mlekmami so se pogodbeni partnerji dogovorili, da se bodo odkupne cene surovega mleka popravile za pet centov v dveh mesecih. Tudi živilskopredelovalni industriji se dogajajo resne spremembe, razumemo njene težave. A če ne bo razumela in sprejela naših, bomo nenehno na okopih. Proizvodnja pa bo začela ugašati.

Potrošniki pri nas kupujejo večinoma skozi prizmo denarnice. Ozaševanje kampanje države za kupovanje lokalno pridelane hrane in kampanje trgovcev očitno niso učinkovite.

Verjamem podatkom trgovcev o deležu prodaje hrane slovenske proizvodnje. Sem pa tudi kupec, ki spremlja ponudbo na policah, in bi trgovcem rad še bolj verjel, da je delež hrane slovenskega izvora res tolikšen.

Na tem mestu bi spomnil na pravilnik o masnih bilancah [pravilnik o zagotavljanju sledljivosti izvora mesa], ki zagotavlja sledljivo meso od hleva do blagajne. Po dolgih letih zahtev kmetov in zadrug je bil nazadnje objavljen ta teden. Zahteva kmetijskega sektorja je bila doseči sledljivost in takošnje preverljivost porekla vsakega kilograma mesa v verigi. Če je trgovec kupil sto kilogramov slovenskega mesa, je prav, da prodaja le sto kilogramov slovenskega. Enak sistem spremljanja izvora je treba uvesti tudi pri drugih kmetijskih pridelkih.

Višji v verigi pravijo, da je to zahtevno in drago, a drage so bile tudi investicije v pretirano mrežo trgovin in marketinško komuniciranje s kupci. Pri tem ni nobene evolucije, vedno je akcija.

Najbrž se nanašate na goveje meso z oznako izbrana kakovost Slovenija, ki je bilo v akciji nekaterih trgovcev na začetku tega leta. Pri preverjanju masnih bilanc inšpektorji niso ugotovili nepravilnosti.

Nekaj sivin naj bi bilo. Sam niti nisem pričakoval nepravilnosti, ker so se s tem ukvarjali pomembni trgovski sistemi. Bolj se mi je zdelo moralno sporno to, da so

Zagotavljati hrano s prostovoljstvom – tako ne more biti. V verigi moramo določiti pravilno porazdelitev dobička. Kmetova miza ne sme ostati prazna.

degradirali vrednost slovenske sheme kakovosti mesa, v katero vlagamo vsi in s katero pričakujemo diferenciacijo cene na podlagi kakovosti, trajnosti ... To se je zgodilo v času, ko so se kmetje spopadali z veliko stiskom, čeprav so kot dobavitelji dobili običajno ceno. Sporočnost je bila napačna, zato smo se deležniki

na začetku verige tako čustveno odzvali.

Kako spremeniti odnos od hrane, da jo bomo bolj cenili in tudi tistega, ki jo pridelava?

Slovenija glede hrane živi v zelo ugodnem mehuru, ampak želimo še bolje. V tujini je dostop do sveže, nepredelane hrane zelo otežen. Mi imamo privilegij tudi zato, ker si ga sami omogočamo. Smo razmeroma samopreskrbni tudi na ravni gospodinjstev, moč-

Ni lepo gledati nekemu v denarnico, ampak dejstvo je, da je višje v verigi veliko več zaslužka in s tem denarja za razvoj, kadre, investicije, tržno moč.

no sorodstveno povezani, in na naših mizah je še vedno doma pripravljena hrana. Braniti moramo trdnjavo dostopne zdrave hrane. Eden od ključnih elementov so tudi masne bilance. Stari pregovor pravi, da je zaupanje dobro, nadzor pa še boljši.

Že več kot desetletje spremljamo kampanje trgovcev za slovensko hrano. V njih nenehno govorijo, kako nas imajo radi, ampak za tem ne vidimo količin. Pri ključnem elementu ekonomike uspeha kmeta se ni nič spremenilo. Vemo, kam se giblje živilska industrija v tujini. Mi za temi trendi zaostajamo na ravni ekonomike in okoljske naravnosti industrije.

Evropska komisija je napovedala, da bo do leta 2027 prepovedala uporabo kletk v živinoreji. To pomeni, da bodo morali rejci veliko vložiti v posodobitve sistemov vzreje, ki bodo zagotavljali večjo skrb živali. Ali strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023–2027 zagotavlja dovolj denarja za to?

Izboljšanje prihaja na vseh področjih, a bremena ne more nositi samo kmet. Potrošnik bi imel poceni piščanca brez antibiotikov, cena pa naj bo primerljiva z izdelki, ki prihajajo, na primer, iz Poljske. Če pogledamo porabo gospodinjstev za živiljenjske potreščine

v zadnjih desetih letih, zvišanje cen hrane nima velikega vpliva, a se o njem največ pogovarjamo. Ko se pri kmetu cena zviša za nekaj centov, se cena na trgovski polici spremeni v nekajkratnik.

Za spremembo infrastrukture – hlevov – bomo morali vložiti več milijard. Res da smo dosegli, da je prvič v zgodovini Slovenije država dodala denar v drugi steber [skupne kmetijske politike, ki je namenjen razvoju podeželja], a to še zdalec ni dovolj. Treba bo narediti dober načrt, kako bomo dosegli strukturne spremembe. Ni pa problematičen le finančni vidik, ampak tudi vidik dolgotrajnega pridobivanja gradbenih dovoljenj, sprememb občinskih prostorskih načrtov ...

Veliko se pogovarjava o mesu, a v Sloveniji moramo pridelati predvsem več sadja in zelenjave. Kaj zadrugne počno na tem področju?

Zakaj imamo več mesa? Neko- liko zaradi tradicije kmetijskih gospodarstev, predvsem pa zaradi naravnih danosti, ki so v Sloveniji bolj naklonjene živinoreji. Imamo območja z možnostmi razvoja rastlinske pridelave, ki so raztresena po vsej Sloveniji. A pridelovalec potrebuje zanesljiv odkup in infrastrukturo – trgovske verige pričakujejo sortiran, pakiran in brandiran izdelek. Redkokateri kmet ima na voljo svojo infrastrukturo. Za to lahko poskrbi le združevalec. Zadrugne in drugi deležniki potrebujemo pomoč države za razvoj odkupno-zbirnih centrov za zelenjavo. Prek njih bomo dosegli, da bo zelenjava pravilno pripravljena za trg in koncentracijo ponudbe, ki bo povezana tako s trgovcem kot kmetom, da se ne bi zgodila stihijska proizvodnja in zaoravanje, denimo, 50 hektarov solate.

Dve zadrugi, ki se resneje ukvarjata s pridelavo zelenjave, sta vzpostavili komunikacijo s trgovci, da bi se skupaj dogovorili, kdaj imata kateri tip zelenjave, in da je lahko pravočasno sprejet tudi dogovor o okvirni odkupni ceni. Skupaj so dosegli izboljšanje. Zadrugne želijo investirati v odkupno infrastrukturo, kot so odkupni centri in skladišča, silosi za žito, vendar se pri pridobivanju sredstev za sofinanciranje velikokrat pojavijo nesmiselne ovire, prav tako tudi pri pridobivanju dovoljenj.

Kako boste okrepili to infrastrukturo?

Eden od uspehov naših pogajanj v strateškem načrtu je bil, da imamo zagotovljena sredstva za gradnjo teh objektov, vendar se vedno zatakne na ravni izvedbe, ko so pretirane administrativne ovire vzrok, da investicij sploh ni.

Pri strateškem načrtu skupne kmetijske politike je videti, da namena veliko denarja za investicije v razvoj. Kavelj 22 pa je, kako bodo ti razpisi postavljeni. Količinske bodo birokratske ovire glede pogojev in meril za sodelovanje na razpisu. Zadrugne so podjetja z do 200 zaposlenimi, strokovno in kadrovsko infrastrukturo, a imajo še vedno težave s pridobivanjem sredstev na razpisih. Investicije v kmetijsko infrastrukturo zaradi nizke donosnosti kmetijske pri-

Potrošnik bi imel poceni piščanca brez antibiotikov, cena pa naj bo primerljiva z izdelki, ki prihajajo, na primer, iz Poljske.

delave nujno potrebujejo sofinanciranje iz evropskih in državnih sredstev. Prav zdaj prihaja ključno obdobje za pripravo novih razpisnih pogojev. Če želimo ta sredstva učinkovito porabiti, bo treba prislusniti kmetom in njihovim zadrugam.

Zadrugne so zelo različne, nekatere so dobre, druge slabe. Kje so možnosti za izboljšave?

Imamo zadrugne, ki so se zelo dobro vključile v lokalni prostor. S kmeti delajo korektno, pravično, transparentno, odkupujejo njihove izdelke in jih oskrbujejo z repromaterialom, saj so jih navsezadnje kmetje ustanovili,

ODKUPIJO TRI ČETRTINE KMETIJSKIH PRIDELKOV

Zadruga zveza vključuje 60 kmetijskih in gozdarskih zadrug. Te združujejo 13.500 družinskih kmetij, na podeželju ustvarijo 2600 delovnih mest in 660 milijonov evrov prihodkov. Povprečna zadruga združuje 226 članov, ustvari več kot 11 milijonov evrov prihodkov in ima 44 zaposlenih. Zadrugne od kmetij odkupijo več kot 75 odstotkov vseh kmetijskih pridelkov.

jih upravljajo in tudi nadzorujejo. Zadrugne so tudi najkrajša organizirana kratka veriga v državi. Postavile so mrežo trgovin, ki preskrbuje podeželje, s katerega se veliki trgovci umikajo, zapostavljajo podeželje, že nekaj let prevzemajo tudi pošto-bančne storitve. Zadrugne smo slovensko podeželje.

Zadrugni ekonomskoposlovni model uresničuje gospodarske koristi članov in okolja, v katerem ti člani delajo in živijo. Ker zadruga ni usmerjena v maksimiranje dobička lastnikov, je v primerjavi z gospodarskimi družbami v slabšem položaju tako pri pridobivanju kreditov kot pri zagotavljanju lastnih sredstev za sofinanciranje investicij. Zadrugne delujejo izrazito trajnostno, zlasti s stališča zagotavljanja dolgoročne varnosti članov kot dobaviteljev.

Imamo tudi posodobljene pristope. Najboljše zadrugne so visoko razvita podjetja, hkrati pa bivajo v lokalnem okolju. Nekateri od njih so gibalno prestopa celotne regije v ekološko.

Njihova pot v živilskopredelovalni industriji je bila zelo težka. V leto 1991 so vstopile kapitalsko podhranjene, izčrpane, zdaj se spet razvijajo in so pomemben akter na tem področju. Vanj moramo več vlagati.

Zadrugne so edini tradicionalni, hkrati pa sodoben način povezovanja kmeta, ki je transparenten. Kmet lahko kadarkoli vpraša upravni ali nadzorni odbor, kako je odkupoval. Nikjer drugje v verigi nima te možnosti. To 150 let staro obliko je treba zaščititi in izpopolnjevati, saj bomo le tako dosegli višjo stopnjo razvoja izdelka, ki je všečen kupcu in trgovcu. Nekaj zadrug ima zelo kakovostne izdelke, točke razlikovanja moramo doseči še pri več zadrugah. Pri tem potrebujemo pomoč države, saj niso bile narejene za ustvarjanje dobička, hkrati pa ga potrebujejo za investicije.